

2. Н. А. Мирошниченко, Є. Л. Стрельцова Кримінальне право України: Загальна частина: навчально-науковий посібник. Національний університет «Одеська юридична академія», 2022

3. Булгак С.С., Заєць Є.Ю. Проблемні аспекти кваліфікації вбивства матері своєї новонародженої дитини. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету, 2021. Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. Розділ 7

4. Антошук А.О., Атаманчук В.М., Комаринська Ю.Б., Курилін І.Р., Мировська А.В., Патик Л.Л., Пясковський В.В., Самодін А.В., Пуйко Т.В. Розділ 2. Особливості розслідування вбивства матірню своєї новонародженої дитини: навч. посібн. Київ: НАВС

5. 1607 Новонароджена дитина/немовля URL: <https://kod.poltavalk.com.ua/ask/56-spetsialni-standarty/145-deyaki-stany-shcho-vynykayut-u-perynatalnyu-period/329-1607-novonarozhdzhenaditinanemovlya>

6. Єдиний державний реєстр судових рішень URL: <https://reyestr.court.gov.ua/>

Кушнір Володимир Анатолійович,
здобувач науково-дослідної лабораторії
з проблем протидії злочинності
Національної академії внутрішніх справ

РОДОВИЙ ОБ'ЄКТ УХИЛЕННЯ ВІД ПРИЙНЯТТЯ НА ВІЙСЬКОВУ СЛУЖБУ ЗА КОНТРАКТОМ

Правовою основою для здійснення процесу призову громадян на військову службу під час мобілізаційних заходів є Закон України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію». Відповідно до нормативних положень зазначеного закону, мобілізація трактується як багатогранний комплекс заходів, що спрямовані на систематичний перехід національної економіки, діяльності органів державної влади, інших державних структур, органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання, установ і організацій у режим функціонування в умовах особливого періоду [5]. У межах цього процесу передбачається також реорганізація Збройних Сил України, інших військових формувань та оперативно-рятувальної служби цивільного захисту відповідно до організаційно-штатних структур, обумовлених вимогами воєнного часу.

Протягом останніх десяти років, Україна перебуває у стані війни з російською федерацією. За цей час перед державою постійно постають все нові і нові виклики, пов'язані з необхідністю боронити свою територію та захищати населення від злочинних дій держави-агресора [6]. Збройна агресія проти України, яку розпочала росія ще в 2014 році, анексувавши АР Крим і захопивши частину Луганської та Донецької областей, обумовила необхідність посилення військового потенціалу нашої держави. Особливої актуальності це питання набуло з дня початку

широкомасштабних воєнних дій, відколи був запроваджений правовий режим воєнного стану на всій території держави.

Відповідно до Постанови Верховного Суду від 5 лютого 2025 року у справі № 160/2592/23 наголошено, що «процедура призову військовозобов'язаного на військову службу під час мобілізації є незворотною, тобто такою, що вже відбулася, а визнання процедури призову протиправною не спричинює відновлення попереднього становища особи, призваної на військову службу» [4].

Криміналізація ухилення від прийняття на військову службу за контрактом є наслідком стратегічної необхідності гарантування національної безпеки та підтримання обороноздатності держави. Конституція України у ст. 65 чітко визначає, що обов'язок захисту Вітчизни, її суверенітету та територіальної цілісності є одним із базових обов'язків кожного громадянина України. Ця конституційна норма знаходить своє подальше практичне втілення у положеннях Закону України «Про військовий обов'язок та військову службу» та Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію». Згадані нормативно-правові акти регулюють правові механізми, спрямовані на ефективне виконання громадянами їхніх зобов'язань перед державою, зокрема через участь у військовій службі в умовах мобілізації [7].

Тому актуальності набуває вивчення сутності ознак складів кримінальних правопорушень, криміналізованих з початку повномасштабного вторгнення, зокрема і ухилення від прийняття на військову службу за контрактом. Так, протягом останніх років в Україні було ухвалено низку нормативно-правових актів, спрямованих на реалізацію оборонної реформи, що обумовлює потребу переосмислення змісту Розділу XIV Особливої частини КК України «Кримінальні правопорушення у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації». Тому тематика визначення сутності родового об'єкта складів кримінальних правопорушень зазначеного розділу хоча й отримала висвітлення як у дисертаційних дослідженнях, так і в наукових публікаціях, але набуває все більшої значущості.

Так, 8 травня 2024 року було прийнято Закон України № 3687-IX «Про внесення змін до Кримінального, Кримінального процесуального, Кримінально-виконавчого кодексів України та інших законів України щодо запровадження інституту умовно-дострокового звільнення осіб від відбування покарання для безпосередньої їх участі у обороні країни, захисті її незалежності та територіальній цілісності». Зазначеним законом було доповнено КК України ст. 81-1, яка передбачає, що під час проведення мобілізації та/або дії воєнного стану до осіб, які відбувають покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк, судом може бути застосовано умовно-дострокове звільнення для проходження ними військової служби за контрактом. Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання, передбачене цією статтею, не застосовується до осіб,

засуджених за вчинення злочинів проти основ національної безпеки України, засуджених за вчинення умисного вбивства двох або більше осіб, або вчиненого з особливою жорстокістю, або поєднаного із зґвалтуванням або сексуальним насильством, або особливо тяжких корупційних кримінальних правопорушень чи засуджених за вчинення кримінальних правопорушень, передбачених ст. 152-156-1, 258-258-6, ч. 4 ст. 286-1, ст. 348 КК України, а також до засуджених службових осіб, які згідно з пп. 1 п. 3 примітки до ст. 368 КК України займали особливо відповідальне становище [3].

Суд може застосувати умовно-дострокове звільнення від відбування покарання для участі у військовій службі за контрактом, якщо засуджений висловив бажання служити в Збройних Силах України і відповідає вимогам, встановленим ст. 21-5 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу». При ухваленні такого рішення суд зобов'язує звільненого невідкладно, протягом не більше ніж 24 годин після набрання чинності рішенням суду, прибути у супроводі представників Національної гвардії України до відповідного територіального центру комплектування та соціальної підтримки. Там засуджений має укласти контракт і розпочати службу за контрактом.

У випадку, якщо особа не дотримується умов контракту і ухиляється від виконання військової служби, її дії підлягають кримінальній відповідальності за ст. 336-2 КК України. Згідно з цією нормою, відповідальність настає за ухилення від вступу на військову службу за контрактом з боку особи, яка під час проведення мобілізації або в умовах дії воєнного стану була достроково звільнена від відбування покарання для проходження зазначеної служби.

Зазначена норма розміщена в розділі XIV Особливої частини КК України «Кримінальні правопорушення у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації». На основі його аналізу можна констатувати, що його родовим об'єктом є однорідні суспільні відносини, що забезпечують збереження державної таємниці, недоторканність державних кордонів України, встановлений порядок здійснення призову і мобілізації, та охороняються системою кримінально-правових норм, які формально закріплені у розділі XIV Особливої частини КК України. Однак, ураховуючи зміщені в цьому розділі КК конкретні склади кримінальних правопорушень, є підстави тлумачити їх родовий об'єкт дещо ширше. Наприклад, ст. 330 КК України передбачає відповідальність за передачу або збір інформації, яка є службовою і зібрана в ході оперативно-розшукової, контррозвідальної діяльності або у сфері оборони країни, але при цьому не становить державної таємниці. З огляду на це В. Ю. Бойчук пропонує визначити родовий об'єкт кримінальних правопорушень, передбачених розділом XIV, як «суспільні відносини, що стосуються забезпечення безпеки державної таємниці та службової інформації, здобутої в процесі оперативно-

розшукової чи контррозвідувальної діяльності у сфері оборони країни, а також охорони державного кордону та військової безпеки, зокрема щодо забезпечення призову і мобілізації» [1, с. 25].

Деякі вчені визначають, що усі кримінальні правопорушення розділі XIV Особливої частини КК України суттєво відрізняються між собою, оскільки вони не мають спільного родового об'єкта. Тут можна говорити про такі родові об'єкти, як режим державної таємниці, порядок перетинання державного кордону, порядок забезпечення призову і мобілізації [2, с. 213]. З такою позицією можна погодитися лише епізодично, оскільки вчені ототожнюють, на нашу думку родовий та видовий об'єкти кримінально-правової охорони.

Отже, на основі вище викладеного можна зробити висновок, що родовим об'єктом ухилення від прийняття на військову службу за контрактом є суспільні відносини у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації.

Список використаних джерел

1. Бойчук В. Ю. Родовий, видовий та безпосередній об'єкт злочину, передбаченого статтею 330 Кримінального кодексу України. *Вісник ХНУВС*. 2018. № 4 (83). С. 19–27. DOI: <https://doi.org/10.32631/v.2018.4.02>

2. Кримінальне право України. Особлива частина : навч. посіб. / Попович О.В., Томаш Л.В., Латковський П.П., Бабій А.Ю. Чернівці, 2022. 319 с.

3. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

4. Постанова Верховного Суду від 5 лютого 2025 року у справі № 160/2592/23 (провадження № К/990/35899/24). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124951202>.

5. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію: Закон України від 21 жовтня 1993 року № 3543-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12#Text>

6. Чернявський С. С., Бабаніна В. В. Кримінальна відповідальність військовослужбовця за незаконне заволодіння військовим майном: передумови новелізації. *Актуальні проблеми кримінального права: матеріали XIV Всеукр. наук.-теорет. конф., присвяч. пам'яті проф. П. П. Михайленка* (Київ, 23 листоп. 2023 року). Київ, Нац. акад. внутр. справ, 2023. С. 250–253. URL: <https://elar.naiu.kiev.ua/items/303c8343-c950-43da-bdd1-f54bd723bcd>

7. Volotivskyi P.B. (2019). Mobilization training and mobilization as important components of Ukraine's defense organization. *Science and Defense*, (4), 13–19.